

Factsheet 2010-1

Monitor veelplegers 2010

Trends in de populatie zeer actieve veelplegers uit de periode 2003-2007

Auteurs: N. Tollenaar, A.M. van der Laan

April 2010

Dadergroepen die zich met regelmaat schuldig maken aan veel en onder meer ernstige feiten kunnen al jaren rekenen op stevige belangstelling, zowel vanuit de wetenschap als vanuit het beleid. Werd er in de jaren negentig gesproken over 'stelselmatige daders' of over 'de harde kern', na 2000 wordt de term veelpleger gebezigd (Ferwerda, Kleemans, Korf & Van der Laan, 2003). De aanpak van veelplegers is een van de speerpunten van het veiligheidsprogramma, gestart onder het kabinet Balkenende I, en de opvolgers daarvan zoals het programma Veiligheid begint bij Voorkomen (VbbV). Een van de belangrijke doelen van VbbV is een reductie van de criminaliteit in de periode 2002-2010 met 25%. Om dat te bereiken is een veelheid aan maatregelen genomen, waaronder de aanpak van veelplegers. Deze aanpak houdt in dat veelplegers langer gedetineerd worden en langer onder toezicht komen te staan, dat de re-integratie en het toezicht wordt geïntensiveerd en dat de nazorg voor criminelen met verslavings- en/of psychiatrische problematiek wordt verbeterd. De gedachte is dat

een intensieve aanpak van veelplegers een aanzienlijke reductie in de criminaliteit met zich mee kan brengen.

De meest actieve groep veelplegers binnen de veelplegerspopulatie, namelijk de zeer actieve volwassen veelplegers (ZAVP's), staat centraal in dit specifieke beleid. Om de omvang van deze groep en de delicten die ze plegen te volgen, ontwikkelde het WODC de Monitor Veelplegers. Dit gebeurde op verzoek van de directies Sanctie- & Preventiebeleid en Justitieel Jeugdbeleid van het Ministerie van Justitie. Deze monitor brengt de aantallen veelplegers in Nederland in kaart en volgt de ontwikkelingen in de tijd. Ook wordt bijgehouden welke achtergrondkenmerken en strafrechtelijke recidive zeer actieve volwassen veelplegers hebben.

Deze factsheet behandelt op landelijk niveau de statistieken over de zeer actieve volwassen veelplegers uit de periode 2003 tot en met 2007. De hoofdvraag die beantwoord wordt, is:

Welke verschuivingen hebben zich voorgedaan in de aantallen veelplegers, hun delictgedrag, hun achtergrondkenmerken, de recidive en hun insluitingspercentage?

Box 1 Belangrijkste bevindingen

Aantal, aandeel in de totale populatie daders en recidive van de zeer actieve veelplegers (ZAVP's)

- In de periode 2003-2007 daalt het aantal ZAVP's continu tot 5.470 in 2007, een daling van 7% t.o.v. 2003.
- Het aandeel ZAVP's in de totale populatie van volwassen verdachten is in de periode 2003-2007 gedaald van 3,1 naar 2,6%.
- Het aandeel processen verbaal (pv's) dat voor rekening komt van de ZAVP's laat eveneens een dalende trend zien; een daling van 10,2 naar 7,4% van het totale aantal pv's, een procentuele daling van -33%.
- De recidive van ZAVP's neemt voor het derde achtereenvolgende jaar niet noemenswaardig af.

Bevindingen naar achtergrondkenmerken van de ZAVPs

- Binnen alle herkomstgroepen laat het aandeel ZAVP's een dalende trend zien in de periode 2003-2007, met uitzondering van de Antilliaanse en Turkse Nederlanders waarbij in het laatste jaar een lichte stijging is waar te nemen. De sterkste daling is zichtbaar binnen de groep Surinaamse Nederlanders (-20% t.o.v. 2007).
- Het aandeel vermogensdelicten onder de ZAVP's neemt nog steeds af en het aandeel vernieling en openbare ordedelicten en geweldsdelicten neemt verder toe.
- De mate waarin de groep ZAVP problemen heeft op verschillende leefgebieden lijkt over de jaren 2003-2007 in verhouding nagenoeg onveranderd.
- De ZAVP's van recente cohorten (2006-2007) hebben een duidelijk minder omvangrijk crimineel verleden, gemeten in aantallen strafzaken en pv's, dan die van de oudere cohorten. De gemiddelde leeftijd en lengte van de strafrechtelijke carrière zijn echter gelijk gebleven. Er lijkt sprake te zijn van een iets minder criminele doelgroep en dit komt ook tot uiting in een afname van de mate van insluiting. In 2007 zijn de ZAVP's iets minder vaak en gemiddeld voor een iets kortere periode ingesloten dan in 2003.

Methode van onderzoek

De aanpak van de Monitor Veelplegers is als volgt. Op basis van politieregistratiegegevens¹ wordt jaarlijks nagegaan welke personen voldoen aan de definitie van de 'zeer actieve volwassen veelpleger' (ZAVP). In het veelplegersbeleid is deze groep als volgt gedefinieerd:

Zeer actieve veelpleger (ZAVP): iemand van 18 jaar of ouder die over een periode van vijf jaren – waarvan het peiljaar het laatste jaar vormt – meer dan 10 processen-verbaal tegen zich zag opge maakt, waarvan ten minste één in het peiljaar. Het peiljaar is het jaar waarin hij of zij als ZAVP is aangemerkt.

Door registratiegegevens van instanties als de politie, het Openbaar Ministerie (OM), reclassering en de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) te koppelen, worden de personen uit de verschillende jaarcohorten² door de tijd gevolgd.

De overkoepelende doelstelling van het veelplegersbeleid is een afname van het aantal veelplegers en de delicten die ze plegen. Dit betekent dat op termijn:

- Het aantal ZAVP zou moeten afnemen.
- Deze groep verhoudingsgewijs voor een kleiner deel van de geregistreerde criminaliteit verantwoordelijk is.
- Zij minder vaak of minder frequent recidiveren.

¹ We gebruiken zogenoemde *definitieve* gegevens uit het HerkenningsDienstSysteem (HKS) van de politie. Het HKS is een samengevoegde landelijke registratie van onder meer verdachtgegevens uit de politieregio's. Drie maanden na een peiljaar worden voor de eerste keer gegevens opgehaald. Deze bevatten echter nog aanzienlijke administratieve achterstanden en zijn daarom *voorlopig*. Eén jaar later worden de gegevens opnieuw bij de politieregio's opgehaald. De grootste registratieachterstanden zijn dan weggewerkt. Dit zijn de zogenoemde *definitieve* HKS gegevens welke hier worden gepresenteerd.

² Deze jaarcohorten worden gevormd door te kijken wie er in een peiljaar als ZAVP kan worden aangemerkt. Het is dus mogelijk dat in de tijd één persoon in meerdere cohorten voorkomt.

Box 2 Belangrijke begrippen

Peiljaar: Het jaar waarin wordt gekeken of een persoon met minimaal 1 proces-verbaal voorkomt in de politiegegevens en tot de ZAVP's kan worden gerekend.

Proces-verbaal (pv): Een akte van de politie waarin een persoon als verdachte wordt aangemerkt van één of meerdere delicten.

Delict: Een omschrijving van een (set) strafbare handeling(en). Delicten kunnen worden ingedeeld in overtredingen of misdrijven. In deze studie worden alleen misdrijven meegenomen.

ISD: Inrichting voor stelselmatige daders. Een strafrechtelijke maatregel die voor maximaal twee jaar mag worden opgelegd aan stelselmatige daders.

Strafdreiging: De volgens de wet maximaal op te leggen straf bij een overtreden specifiek wetsartikel of combinatie van wetsartikelen.

Insluiting: Verblijf in een penitentiaire inrichting, forensisch psychiatrisch centrum, of detentiecentrum (vreemdelingenbewaring), soms in combinatie met verblijf in een politiecel.

De Monitor Veelplegers biedt de mogelijkheid om cijfermatig en op algemeen niveau inzicht te krijgen in deze aspecten (zie verder Tollenaar, Meijer, Huijbrechts, Blom & El Harbachi, 2007). De monitor is echter niet geschikt om oorzaken van de trends in de populatie van veelplegers te onderzoeken. Dit betekent dat het niet mogelijk is om veranderingen in de trends toe te schrijven aan beleid. Enkele kanttekeningen zijn van belang. Omdat de monitor zich beperkt tot cijfers afkomstig uit registraties van de politie, het OM of justitie, moet er rekening worden gehouden met registratie-effecten. De cijfers worden beïnvloed door bijvoorbeeld opsporings- en vervolgingsprioriteiten of prestatieafspraken met de politie (zie Wittebrood & Nieuwbeerta, 2006). Ook factoren als het opsparen van delicten om een 'zwaarder' pv te krijgen, een pv sneller insturen en veranderingen in aangiftegedrag van de slachtoffers van criminaliteit kunnen de registraties en daarmee de aantallen veelplegers en hun recidive beïnvloeden zonder dat er een werkelijke verandering in de hoeveelheid criminaliteit hoeft te zijn opgetreden. Eveneens is het denkbaar dat bij gelijkblijvende politie- en justitiecapaciteit vrijvallende opsporings- en vervolgingscapaciteit wordt aangewend om andere groepen verdachten en daders aan te pakken. Bij deze groepen zou dan eerder een pv kunnen worden opgemaakt waardoor zij sneller aan de ZAVP-definitie voldoen. Hierdoor kunnen dus ook de kenmerken van de ZAVP's veranderen.

Resultaten

In de komende paragrafen worden achtereenvolgens de aantallen ZAVP's, hun aantallen pv's, hun ach-

tergrondkenmerken, de door hen gepleegde delicten, insluitingspercentages en -duur en hun recidive behandeld. Daarnaast gaan we in op de aantallen opgelegde ISD en de achtergrondkenmerken van de ZAVP's die ISD opgelegd hebben gekregen, vergeleken met diegenen die dat niet kregen.

Daling aantal ZAVP's zet door

De in 2005 ingezette daling in het aantal ZAVP's continueert in 2007 (tabel 1). Terwijl het totale aantal volwassen daders sinds 2003 een continu stijgende trend vertoont (tot +11,6% in 2007), neemt het aantal ZAVP's af. Na een lichte stijging in 2004 is het aantal ZAVP's ten opzichte van 2003 in 2007 met 7,1% gedaald. Het aandeel ZAVP's in de verdachtenpopulatie is daarmee ook gedaald van 3,1 naar 2,6% in 2007.

Relatief aandeel jaarlijkse pv's daalt gestaag

Ook de trend in het aantal jaarlijks opgelegde processen verbaal aan ZAVP's is tegengesteld aan die in de totale verdachtenpopulatie. Dit is op te maken uit tabel 2. Is er in de totale volwassen verdachtenpopulatie sprake van een toename, bij de ZAVP's is het jaarlijkse aantal pv's in 2007 ten opzichte van 2003 gedaald met 31,5%. Van het totale aantal pv's in de verdachtenpopulatie is het aandeel pv's opgelegd aan ZAVP's afgenomen van 10,2 naar 7,4%. Deze ontwikkeling is niet gepaard gegaan met een stijging of daling van het gemiddelde aantal delicten per pv.

Tabel 1 Aantal geregistreerde zeer actieve veelplegers, verdachten en inwoners in de peiljaren 2003-2007*

	2003	2004	2005	2006	2007	Toename (abs.)	Toename (relatief)
Volwassen bevolking	12.654.365	12.707.935	12.752.453	12.793.540	12.859.287	204.922	1,6%
Volwassen verdachten	188.883	201.797	206.546	208.455	210.789	21.906	11,6%
ZAVP's	5.891	6.066	5.891	5.617	5.470	-421	-7,1%
Aantal ZAVP per 1.000 volwassenen	0,47	0,48	0,46	0,44	0,43	-8,63	-0,04%
Aandeel ZAVP's in verdachtenbevolking (%)	3,1	3,0	2,9	2,7	2,6	-0,5%	-16,8%

* Meting per 31 december van het betreffende peiljaar.

Tabel 2 Trends in processen verbaal en gemiddeld aantal delicten per pv in de periode 2003-2007*, voor totale verdachtenpopulatie en voor zeer actieve veelplegers

	31 dec. 2003	31 dec. 2004	31 dec. 2005	31 dec. 2006	31 dec. 2007	Toename (abs.)	Toename (%)
Aantal pv's Volwassen verdachten	244.035	257.866	257.975	260.225	261.859	17.824,0	7,3
Aantal pv's ZAVP	19.878	24.733	24.413	23.355	19.091	-6264	-31,5
Aandeel ZAVP's in totaal aantal pv's (%)	10,2	11,1	10,0	9,1	7,4	-2,8	-33,0
Gemiddeld aantal delicten per pv ZAVP's	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	0,02	1,0

* Meting per 31 december van het betreffende peiljaar.

Het gemiddelde aantal delicten per pv is over de jaren heen constant gebleven. In 2007 hebben ZAVP's gemiddeld 1,5 delicten per pv. Ter vergelijking, in de totale populatie ligt het gemiddelde aantal delicten per pv rond de 1,4.

punt gedaald. Deze daling is fors, relatief gezien betekent het namelijk een afname van bijna 17%. De gemiddelde leeftijd van ZAVP's blijkt relatief constant en schommelt rond de 34 jaar.

Minder vrouwelijke ZAVP's; gemiddelde leeftijd nagenoeg constant

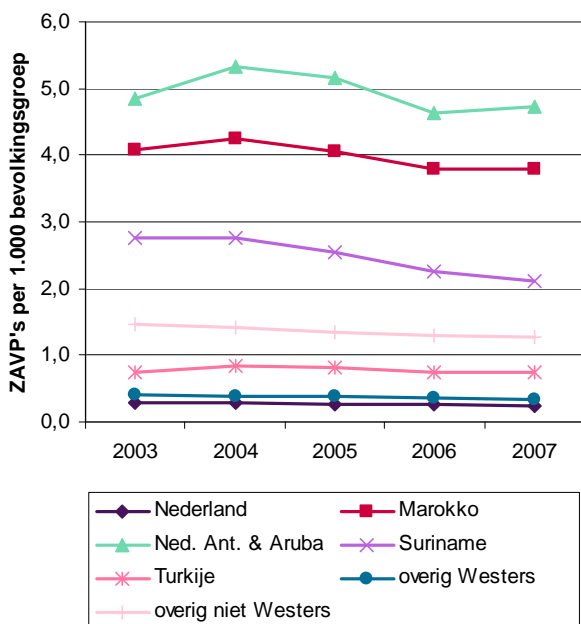
Tabel 3 geeft binnen de groep ZAVP's de trends naar leeftijd en sekse. Het percentage vrouwen onder de ZAVP is ten opzichte van 2003 in 2007 met 1,1%

Tabel 3 Trends naar geslacht en leeftijd van de ZAVP's uit 2003-2007

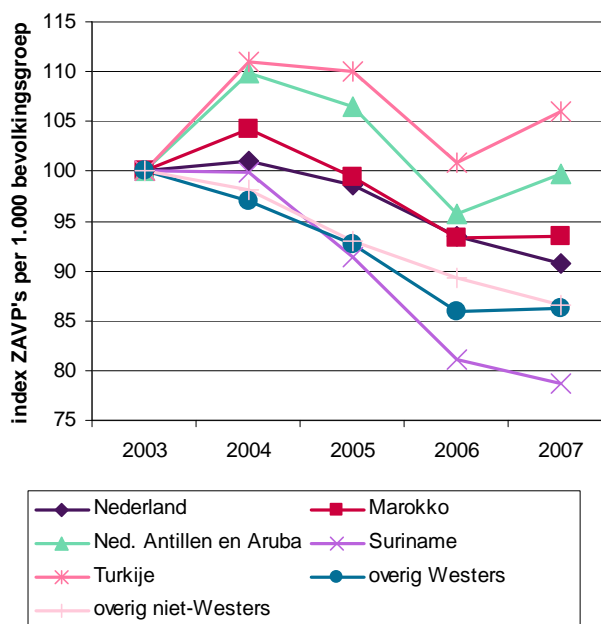
	cohort 2003	cohort 2004	cohort 2005	cohort 2006	Cohort 2007	Toename (abs.)	Toename (%)
N	5.891	6.066	5.891	5.617	5.470	-421	-7,1%
Geslacht (%)							
man	93,4	93,5	93,9	94,7	94,5	1,1	1,2
vrouw	6,6	6,5	6,1	5,3	5,5	-1,1	-16,8
Gem. leeftijd	33,8	34,0	34,2	34,1	33,6	-0,2	-0,7

Figuur 1 Aantal ZAVP's per 1.000 volwassenen van herkomstgroep, 2003-2007

a. Aantal per 1.000

b. Indexcijfers (2003=100)

Daling aandeel ZAVP's binnen alle herkomstgroepen, lichte stijging bij Antilliaanse en Turkse Nederlanders in het laatste jaar

Wanneer men uitspraken wil doen over de (over-) vertegenwoordiging van herkomstgroepen in bepaalde vormen van criminaliteit, dan moeten de cijfers worden gerelateerd aan bevolkingsaantallen. Er wordt dan tevens rekening gehouden met groei of krimp in herkomstgroepen. Een bruikbare maat is het aantal ZAVP per 1.000 inwoners van die bevolkingsgroep.

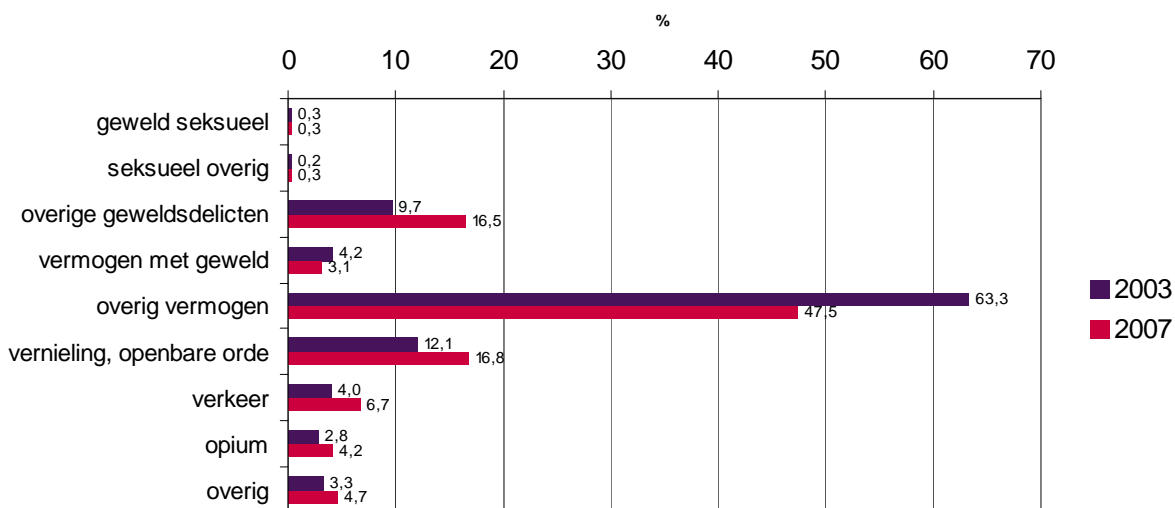
Het aandeel ZAVP's is verre van evenredig verdeeld over de verschillende herkomstgroepen (figuur 1a). In het bijzonder onder de Antillianen/Arubanen, Marokkanen en Surinamers is sprake van een sterke oververtegenwoordiging van ZAVP's. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met die in de totale populatie verdachten. Ook daar zijn deze herkomstgroepen oververtegenwoordigd (zie bijv. Blom e.a., 2005). De verschillen tussen de herkomstgroepen in de mate van oververtegenwoordiging zijn echter groter bij de ZAVP's dan in de totale populatie verdachten. Figuur 1b laat de trends zien in het aantal ZAVP's per 1.000 volwassenen uitgedrukt in indexcijfers. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat bij de groepen met kleine aantallen ZAVP per 1.000 inwoners een lichte stijging zorgt voor een grotere verandering in indices dan bij de groepen met grotere aantallen ZAVP per

1.000 inwoners. Het aandeel ZAVP's daalt zeer sterk onder Surinamers; over de gehele periode daalt deze met 23%. De dalende trend in het totale aantal ZAVP's, geldt niet voor iedere herkomstgroep. Uit figuur 1b blijkt dat onder de Turken het aandeel ZAVP's van 2003 op 2004 het sterkst is gegroeid. Onder deze groep neemt in 2007 het aandeel ZAVP's ook toe. Het gaat echter om kleine aantallen. Het aandeel ZAVP's onder de Antillianen liet sinds 2005 een afname zien, maar in 2007 is de daling omgebogen naar een lichte groei. Het niveau in 2007 is weer bijna gelijk aan dat van 2003.

ZAVP-delicten steeds minder vaak vermogensdelicten
ZAVP's worden steeds minder vaak als verdachte van vermogensdelicten opgepakt. Dit is op te maken uit figuur 2, waarin de door ZAVP's gepleegde delicten in het eerste (2003) en het laatste peiljaar (2007) met elkaar worden vergeleken. Tegenover deze daling staat een stijging van de delicttypen 'overige geweldsdelicten'³ en 'vernietiging en openbare orde'-delicten.

³ Dit zijn de geweldsdelicten exclusief seksuele delicten.

Figuur 2 Verdeling van de delictsoorten gepleegd door ZAVP's (%) in peiljaren 2003 en 2007

Verder is er relatief gezien een grote stijging van verdachten van verkeers- en opiumwetdelicten. Seksuele delicten komen nauwelijks voor onder veelplegers.

In vergelijking met de vorige meting (Tollenaar, Meijer, Huijbrechts, & Blom, 2009) zijn de verschillen tussen het eerste en laatste peiljaar verder toegenomen. De trends in het type criminaliteit onder de ZAVP's komt sterk overeen met het totaalbeeld van de geregistreerde criminaliteit (zie Kalidien & Eggen, 2009, p. 104 of Van Mantgem et al., 2009, p. 29).

De gesignaleerde trend kan wellicht verklaard worden doordat mogelijk de groep verslaafde veelplegers die veroordeeld werden voor diefstal als eerste ingesloten wordt. Een andere mogelijke verklaring is dat er onder de ZAVP steeds minder opiaatverslaafden te vinden zijn terwijl het percentage cocaine/crackverslaafden onder de verslaafden toeneemt

(Veelplegersmonitor, 2008). Door de werking van het laatstgenoemde middel is men meer geneigd geweld te gebruiken. De trends van problematisch gebruik onder de veelplegers sluit aan bij landelijke trends van probleemgebruik (Ouwehand, Kuijpers, Wisselink & Van Delden, 2010, p. 25 en p. 34).

ZAVP's minder omvangrijk crimineel verleden

Het criminele verleden van de verschillende cohorten verschilt aanzienlijk over de tijd (tabel 4). De gemiddelde aantallen pv's en strafzaken uit het criminele verleden van ZAVP's zijn sterk gedaald evenals de gemiddelde strafdreiging van de delicten in de strafzaken uit de voorgeschiedenis. Dit wijst erop dat er in de meer recente jaren een dadergroep in beeld komt, waartegen minder frequent pv's zijn opgemaakt (-12,5%) en waarvan de zaken uit het verleden gemiddeld een lagere strafdreiging hebben (-5,7%)

Tabel 4 Trends in leeftijd eerste pv/strafzaak en criminele achtergrondkenmerken ZAVP's 2003-2007

	cohort 2003	cohort 2004	cohort 2005	cohort 2006	cohort 2007	toename (abs.)	toename (%)
Nmax	5.891	6.066	5.891	5.617	5.470		
Gem. leeftijd eerste pv	18,5	18,5	18,4	18,4	18,2	-0,3	-1,7
Aantal jaar sinds eerste strafzaak	16,5	16,8	17,0	17,0	16,7	0,2	1,2
Gem. aantal pv's	43,6	43,4	42,0	40,1	38,1	-5,4	-12,5
Gem. aantal strafzaken	42,8	42,3	40,5	38,4	36,2	-6,7	-15,6
Gem. strafdreiging* verleden	1560,7	1533,5	1514,8	1489,6	1472,2	-88,5	-5,7

* Voor een toelichting, zie box 2.

De aard van problemen op leefgebieden nagenoeg onveranderd

De reclassering screent de ZAVP's op de aanwezige problematiek op verschillende leefgebieden zoals huisvesting, relaties, of financiën. Dit doet zij wanneer zij een plan van aanpak⁴ voor een ZAVP opstelt. De informatie over al dan niet aanwezige problemen op verschillende leefgebieden wordt geregistreerd in het landelijke cliëntvolgsysteem (CVS). Wel moet hierbij worden opgemerkt dat in de recente jaren in toenemende mate gebruik is gemaakt van de risicoinschattingschalen (RISc)⁵ waardoor er steeds vaker gegevens in het CVS ontbreken. Tabel 5 laat de probleemgebieden van de ZAVP uit de periode 2003-2007 zien die werden onderzocht bij het opmaken van de plannen van aanpak van de reclassering. Onder de aanname dat de gegevens over de tijd *in dezelfde verhouding* ontbreken, blijkt dat er in de tijd een lichte afname is in de registratie van verslaving en gemiddeld een lichte toename in de registratie van psychische gezondheidsproblemen. Tevens lijkt er een toename te zijn in de mate waarin relationele en financiële problemen bij veelplegers

worden geconstateerd. Hoewel we dit niet met zekerheid kunnen stellen vanwege de ontbrekende gegevens spelen door de bank genomen op de leefgebieden in 2007 nog steeds dezelfde problemen en in ongeveer dezelfde mate als in 2003. Dit ondanks het feit dat we in 2007 te maken hebben met een groep waarvan minder criminaliteit geregistreerd wordt. We moeten echter voorzichtig zijn met deze interpretatie omdat het percentage ontbrekende waarden is verdubbeld. Dit kan selectief zijn, daarover zijn geen gegevens bekend.

⁴ Een plan van aanpak wordt onder meer opgesteld voor het leveren voor een voorlichtings- of adviesrapportage, het executeren van een taakstraf, het uitvoeren van een toezicht vanwege een justitiële beslissing of het toeleiden naar een erkende zorginstelling.

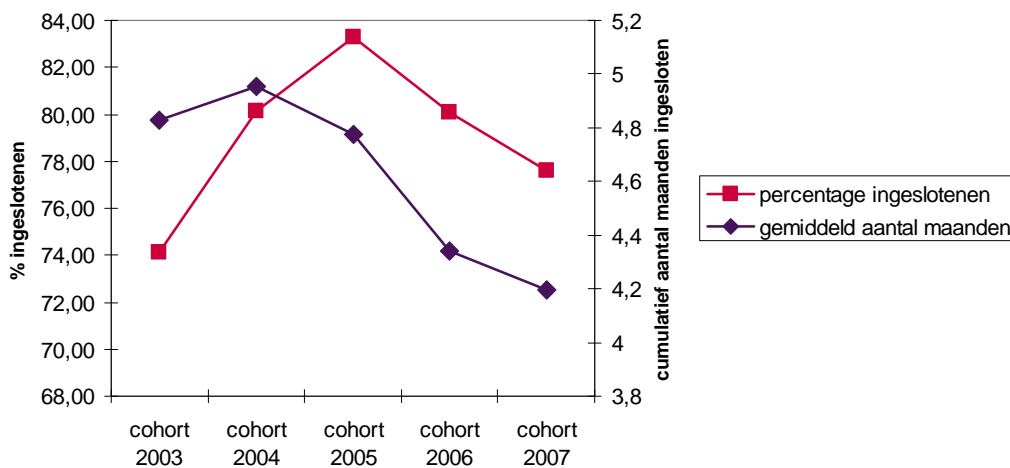
⁵ Een probleem is dat met de komst van de risicoinschattingschalen (RISc) het CVS onder meer op de probleemgebieden steeds slechter gevuld wordt, terwijl nog niet voor iedere veelpleger RISc-gegevens voorhanden zijn. De RISc is zo fundamenteel anders dan de gegevens in het CVS dat deze gegevens niet als aanvulling op de CVS-gegevens kunnen worden gebruikt.

Tabel 5 Probleemgebieden in de plannen van aanpak van ZAVP's in 2003-2007

	Exclusief ontbrekende waarden					Inclusief ontbrekende waarden				
	2003	2004	2005	2006	2007	2003	2004	2005	2006	2007
Nmax/N	5.139	5.367	5.200	4.790	4.447	5.709	5.923	5.770	5.497	5.344
Probleemgebied aanwezig ja gescoord in PVA (%)										
Verslaving (onbekend)	73	73	72	71	70	66 (10)	66 (9)	64 (10)	62 (13)	58 (17)
Psychische gezondheid (onbekend)	38	39	40	41	41	34 (11)	35 (10)	35 (11)	35 (14)	33 (18)
Huisvesting (onbekend)	43	44	44	44	44	38 (11)	39 (10)	39 (11)	38 (14)	36 (18)
PV Financiën (onbekend)	43	43	45	46	46	38 (11)	39 (10)	40 (11)	40 (14)	38 (19)
Lichamelijke gezondheid (onbekend)	19	19	19	19	18	17 (11)	17 (10)	17 (11)	16 (14)	15 (19)
Relaties (onbekend)	36	38	39	40	41	32 (11)	34 (11)	34 (11)	34 (15)	33 (19)

Noot: De N in deze tabel is kleiner dan die in tabel 1 omdat niet iedere ZAVP in het cliëntvolgsysteem (CVS) van de reclassering kon worden teruggevonden.

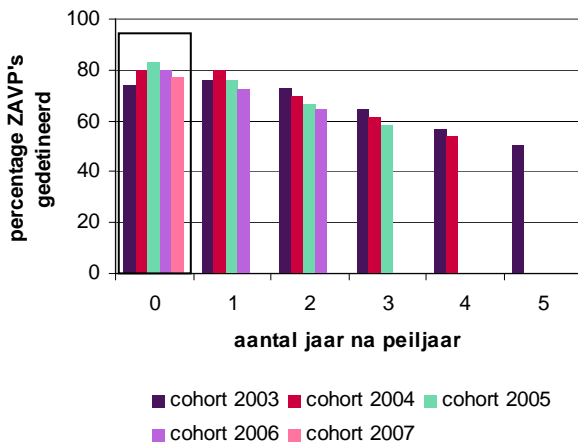
Figuur 3 Percentage ingesloten ZAVP in peiljaar en gemiddelde cumulatieve verblijfsduur* naar peiljaar

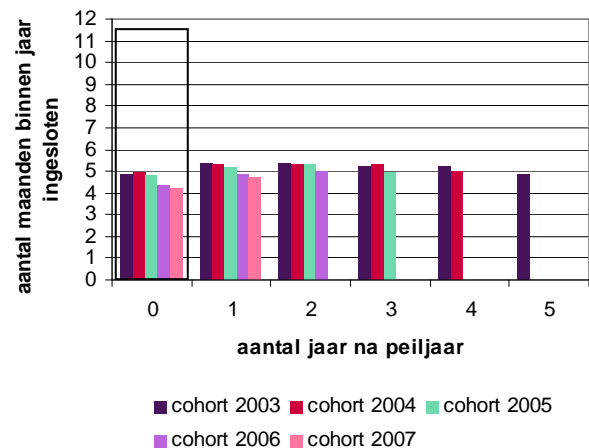
* De cumulatieve verblijfsduur is het totale aantal opgetelde maanden dat een persoon is ingesloten binnen 1-1 en 31-12 van het betreffende jaar.

Figuur 4a Percentage ZAVP's dat minimaal 1 maal ingesloten is, naar cohort en jaar na peiljaar

Figuur 4b Gemiddeld cumulatief aantal maanden dat ingesloten ZAVP's zijn ingesloten, naar cohort en jaar na peiljaar

Insluiting ZAVP's nog steeds dalende

Evenals in de vorige meting blijkt nu sprake te zijn van een lichte daling in het percentage ZAVP's dat werd ingesloten. Ook het aantal maanden dat men gemiddeld ingesloten⁶ werd, is gedaald (zie figuren 3 en 4). In figuur 3 staan voor de verschillende cohorten afgebeeld het percentage ZAVP's dat minimaal 1 dag gedetineerd is geweest in het peiljaar en het opgetelde aantal maanden binnen het peiljaar dat de ingeslotenen vastzaten. Uit de figuur blijkt dat het percentage ingesloten ZAVP's een piek bereikte in 2005. Ruim 83% van de ZAVP's was in dat jaar minimaal 1 dag ingesloten. Dit percentage is gedaald naar 78% in 2007.

recidiveert en de strafrechtelijke carrières van ZAVP's op den duur aflopen omdat ze ouder worden. De vergelijking *tussen cohorten* op insluitingspercentage laat dezelfde trend zien als in figuur 3. Ook in de jaren na het peiljaar daalt het percentage ingesloten ZAVP's dus over de cohorten. Opeenvolgende cohorten worden over het algemeen steeds korter ingesloten, ongeacht het jaar na het peiljaar (zie de trapsgewijze daling per kolom in jaren na een peiljaar). De geconstateerde dalingen in de percentages insluiting en gemiddelde insluitingsduur sluiten aan bij de gevonden resultaten over de criminele carrièrekenmerken. Er lijkt sprake te zijn van een iets minder criminele doelgroep.

De figuren 4a en 4b tonen dezelfde informatie als figuur 3 (omkaderd), maar zijn aangevuld met de jaren erna. In de figuren 4a en 4b kunnen zowel *binnen* als *tussen* de cohorten over een langere tijd vergelijkingen worden gemaakt.

Wanneer we de vergelijking *binnen de cohorten* maken (aangegeven in kolommen van dezelfde kleur) dan is te zien dat voor ieder cohort het percentage ingeslotenen afneemt in de tijd. Dit is onder andere te verklaren doordat niet iedere veelpleger

⁶ Het gaat hierbij om het aantal dagen dat is doorgebracht in de justitiële inrichting. Alleen als een verblijf in de politiecel aansluit met een verblijf in voorlopige hechtenis en/of een detentie dan wordt dat verblijf ook meegerekend

Box 3 Aantal opgelegde ISD-maatregelen aan ZAVP's uit 2003-2007 en achtergrondkenmerken van ISD'ers

De invoering van de maatregel Inrichting voor Stelselmatige daders, kortweg de ISD, is één van de belangrijkste componenten van het veelplegersbeleid. De maatregel wordt in principe opgelegd aan zeer actieve volwassen veelplegers. Zie hiervoor de richtlijn voor strafvordering bij zeer actieve veelplegers (College van Procureurs-generaal, 2004). In tabel 6 is te zien dat de ISD-maatregelen die worden opgelegd ook voor het merendeel worden opgelegd aan de ZAVP's. Het gaat om personen die tussen 2003-2007 als ZAVP zijn aangemerkt. Hun strafzaak kan eventueel later volgen. De tabel toont het totale aantal opgelegde maatregelen opgelegd in de periode oktober 2004 tot en met juli 2009. In alle jaren blijkt er rond de 95% van de ISD's te worden opgelegd aan de ZAVP's. In de overige 5% van de gevallen gaat het waarschijnlijk om veelplegers die volgens voorlopig vastgestelde HKS-gegevens, maar niet volgens definitieve HKS-gegevens aan de ZAVP-definitie voldeden (zie voetnoot 1).

Tabel 6: Opgelegde ISD 2004-2008: totaal en opgelegd aan ZAVP's uit 2003-2007

Beslisjaar strafzaak							Totaal
	2004	2005	2006	2007	2008	2009*	2004-2009*
Aantal strafzaken met ISD-vonnissen	16	343	415	342	357	107	1.580
Aantal ISD-vonnissen opgelegd aan ZAVP'S uit 2003-2007	15	331	394	334	330	95	1.498
Percentage ISD-vonnissen opgelegd aan ZAVP'S uit 2003-2007	93,8	96,5	94,9	97,7	92,2	88,8	94,8

* 2009 is t/m 10-7-2009 gemeten.

Lang niet alle ZAVP's krijgen een ISD-maatregel opgelegd. Gemiddeld heeft 11,7% van de alle ZAVP's over de jaren 2003-2007 ooit minstens één ISD-maatregel opgelegd gekregen. De ZAVP's die ooit een ISD-maatregel kregen, blijken een ernstiger criminele voorgeschiedenis en zwaardere problematiek te hebben dan de ZAVP's die nog nooit een ISD-maatregel opgelegd hebben gekregen. Tabel 7 laat zien dat de ZAVP's met een ISD-maatregel gemiddeld vier jaar ouder zijn, het gemiddeld vier jaar langer geleden is dat zij hun eerste strafzaak hebben gehad en ze gemiddeld bijna 27 meer strafzaken hebben in hun criminele carrière. Er zijn geen verschillen tussen beide groepen in de leeftijd van het eerste politiecontact.

Tabel 7 Leeftijd en criminele achtergrondkenmerken van ZAVP's uit 2007

	niet-ISD	ISD	Sig.
	N _{max} =4.808	N _{max} =622	
Leeftijd	33,1	37,4	***
Aantal jaar sinds 1e strafzaak	16,2	20,9	***
Leeftijd 1e strafzaak	18,0	17,5	*
Aantal eerdere strafzaken	30,2	56,9	***
Leeftijd 1e antecedent	18,3	17,9	n.s.

Noot: significantie t-toetsen: * = p < 0,05; *** = p < 0,001; n.s. = niet significant

Uit tabel 8 blijkt dat beide groepen niet significant verschillen naar sekse, maar dat er wel verschillen zijn naar herkomstgroep. Onder de ZAVP's van Surinaamse en autochtone Nederlanders is het percentage opgelegde ISD-maatregelen het hoogst. Onder de ZAVP's van Westers allochtone herkomst is het percentage ISD-vonnissen het laagst.

Tabel 8 Verdeling ISD-vonnissen, naar sekse en herkomstgroep van ZAVP's uit 2007

	niet-ISD N _{max} =4.808	ISD N _{max} =622	Sig.
<i>Sekse (%)</i>			n.s.
Man	88,4	11,6	
Vrouw	90,6	9,4	
<i>Herkomstgroep (%)</i>			***
Nederland	86,1	13,9	
Marokko	90,8	9,2	
Ned. Antillen en Aruba	88,4	11,6	
Suriname	83,8	16,2	
Turkije	89,9	10,1	
overig niet-Westers	88,3	11,7	
overig Westers	92,0	8,0	

Noot: significantie chikwadraattoetsen: *= $p < 0,05$; ***= $p < 0,001$; n.s.=niet significant

Tabel 9 wijst uit dat de ISD-groep en de niet-ISD-groep significant verschillen op vier door de reclassering gesignaleerde probleemgebieden (tabel 9). Het meest in het oog springende verschil is die op de factor verslaving: 82% van de ISD-ZAVP's was volgens de reclassering verslaafd, terwijl dit bij niet-ISD ZAVP's op 67% ligt. De ISD-ers hebben ook significant vaker huisvestingsproblemen (54 versus 43%) en problemen op het gebied van financiën (50 versus 47%). Relatieproblemen en psychische problemen zijn bijna gelijk verdeeld over de beide groepen. Het is onduidelijk of de overeenkomsten of verschillen al dan niet het resultaat zijn van het selectief ontbreken van gegevens in het CVS (zie tabel 5).

Tabel 9 Probleemgebieden van ISDers/niet-ISDers onder ZAVP's uit 2007

	niet-ISD N _{max} =4.808	ISD N _{max} =622	Sig.
<i>Probleemgebieden in PVA (%)</i>			
Verslaving	67,7	82,2	***
Psychische gezondheid	40,3	43,1	n.s.
Huisvesting	42,7	54,1	***
Financiën	45,6	50,0	*
Lichamelijke gezondheid	17,9	21,5	*
Relaties	40,6	41,0	n.s.

Noot: significantie chikwadraattoetsen: *= $p < 0,05$; ***= $p < 0,001$; n.s.=niet significant

Omvang recidive nog steeds stabiel, ernst neemt weer toe

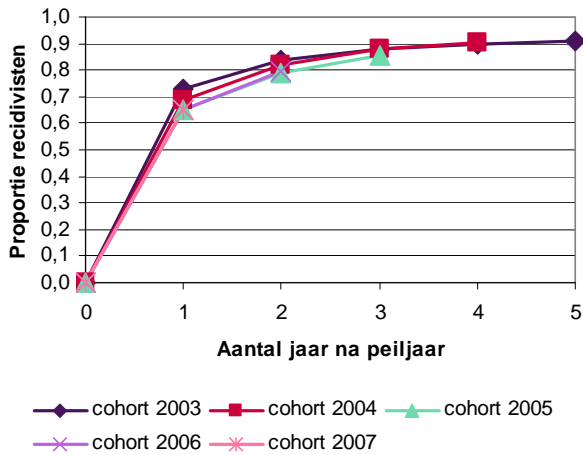
In eerdere rapportages bleek de strafrechtelijke recidive onder de ZAVP's van 2003 op 2004 te zijn gedaald (Tollenaar et al., 2009). Vanaf 2004 is de recidive van de ZAVP's echter constant gebleven (figuren 5a t/m 5d). We onderscheiden vier aspecten bij recidive: prevalentie, frequentie, omvang en gemiddelde strafdreiging (voor een uitleg zie box 4). Uit figuur 5a blijkt dat het percentage ZAVP's dat recidiveert voor alle vijf cohorten vergelijkbaar is. Uit figuur 5b blijkt dat de frequentie waarmee de recidivisten onder ZAVP's recidiveren het hoogst

was in de cohort uit 2003. In de meer recente cohorten, lag de recidivefrequentie op hetzelfde niveau, maar een stuk lager dan bij de cohort uit 2003. De recidivisten onder de meer recente groepen ZAVP's recidiveerden dus minder vaak. Verder is uit figuur 5c af te lezen dat het gemiddelde aantal recidivezaken voor alle jaren per 100 ZAVP's uit de cohort 2003 hoger lag dan bij de latere cohorten. De totale omvang van de recidive van de ZAVP's is dus ook afgenomen. Tot slot blijkt uit figuur 5d dat er een aanzienlijke schommeling is in de gemiddelde ernst van de recidivedelicten. In eerste instantie lijkt er in de opeenvolgende cohorten een daling te zijn in de

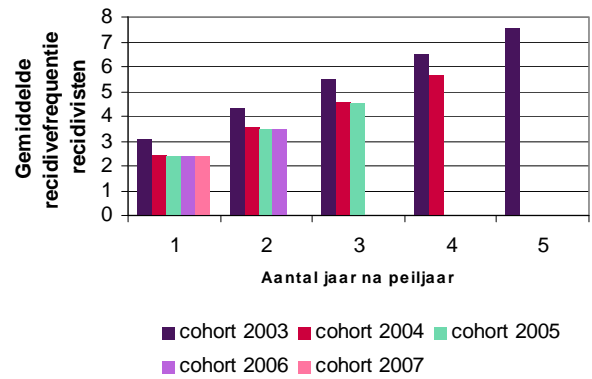
gemiddelde strafdreiging, maar in de meest recente cohort 2007 is de gemiddelde strafdreiging van de recidivezaken al weer toegenomen. Met andere

woorden, de recidive van de ZAVP's leek tot 2006 minder ernstig te worden, maar is in de meest recente cohort alweer iets opgelopen in ernst.

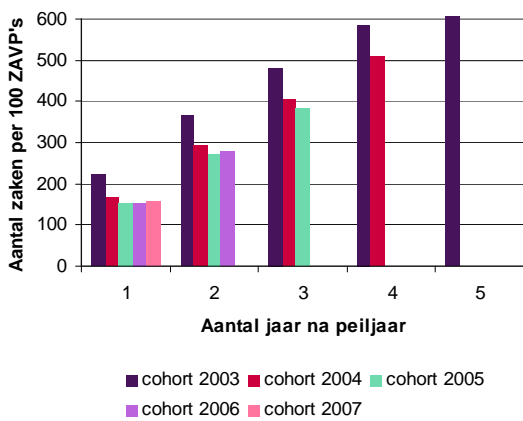
Figuur 5a Recidiveprevalentie

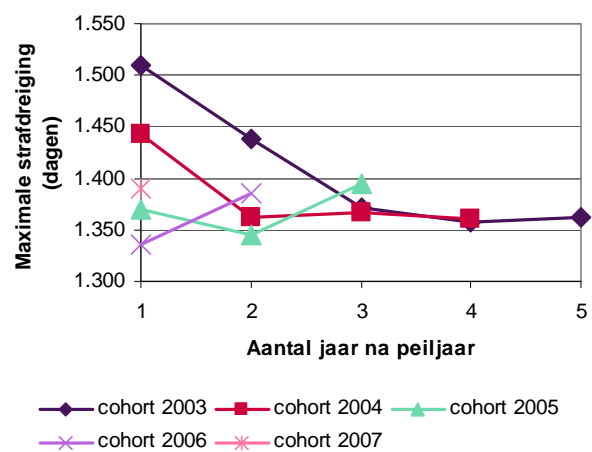
Figuur 5b Recidivefrequentie onder recidivisten

Figuur 5c Recidiveomvang

Figuur 5d Gemiddelde maximale strafdreiging

Box 4 Maten van recidive

In deze factsheet worden vier verschillende aspecten van recidive gebruikt. De recidive wordt telkens geteld in termen van strafzaken die *na het peiljaar worden ingeschreven* naar aanleiding van een misdrijf, die met een geldige afdoening worden afgedaan *of* nog niet afgedaan zijn (zie voor een complete lijst van geldige afdoeningen Wartna, Blom en Tollenaar, 2008).

De vier recidiveaspecten zijn:

- a *Recidiveprevalentie*: Het percentage veelplegers dat opnieuw in contact komt met justitie naar aanleiding van een geldige strafzaak. Deze maat laat zien welk percentage er weer opnieuw geregistreerd crimineel actief is.
- b *Recidivefrequentie*: Het gemiddelde aantal recidivestrafzaken per recidivist. Deze maat geeft aan hoe vaak *de recidivisten* onder de veelplegers recidiveren.
- c *Recidiveomvang*: Het aantal nieuwe strafzaken per 100 veelplegers. Deze maat laat zien of de totale omvang van de geregistreerde criminaliteit verandert over de tijd, rekening houdend met de grootte van de cohort. Hierin tellen ook de veelplegers mee die geen nieuwe justitiecontacten hebben.
- d *Gemiddelde maximale strafdreiging*: Het gemiddelde strafmaximum van het wetsartikel van het zwaarste delict in de recidivezaken, in dagen. Deze maat laat zien of er ontwikkelingen zijn in de 'ernst' van de strafzaken tegen veelplegers. Het strafmaximum is echter slechts een ruwe indicatie van de werkelijke ernst omdat er binnen een wetsartikel voor de rechter nog aanzienlijke ruimte is om de ernst te bepalen.

Conclusie

De nieuwste statistieken op geaggregeerd niveau van de monitor veelplegers laten zien dat:

- De groep ZAVP's kleiner wordt.
- Het percentage pv's dat voor rekening komt voor de groep ZAVP's is afgenomen van 10,2 naar 7,4%.
- De recidive tot aan cohort 2007 niet verder afneemt sinds cohort 2004.

De aanpak van de veelplegers had drie hoofddoelstellingen. Het aantal ZAVP's moest afnemen, hun relatieve aandeel in de geregistreerde criminaliteit zou kleiner moeten worden en hun recidive moest omlaag. De hier getoonde statistieken wijzen in deze richting, maar onduidelijk blijft wat daarvan de oorzaken zijn. De vraag of de cijfermatige ontwikkeling in de resultaten van de monitor veelplegers het directe gevolg is van het gevoerde beleid op dit terrein, kan op grond van de in dit onderzoek verzamelde gegevens niet uitputtend worden beantwoord.

Met betrekking tot de achtergronden van de veelplegers, de delicten die zij pleegden en hun criminele verleden tonen de uitkomsten van de monitor het volgende aan:

- Het aantal ZAVP's is in alle herkomstgroepen over de totale periode gedaald. De daling is het sterkst onder de Surinamers. Onder Antillianen is in het laatste jaar weer een lichte stijging waarneembaar evenals onder de Turkse Nederlanders. In deze

laatste groep gaat het echter om kleine aantallen ZAVP's per 1.000 inwoners.

- Het aandeel vermogensdelicten onder ZAVP's is gedaald en het aandeel openbare ordedelicten en geweld neemt toe.
- De door de reclassering gesignaleerde problemen op leefgebieden van de groep lijken ongeveer gelijk te zijn gebleven.
- De recente ZAVP-cohorten hebben in hun verleden minder pv's en minder strafzaken opgebouwd. Wel duurt hun criminele carrière gemiddeld even lang als die van het oudste ZAVP-cohort.
- De recente ZAVP-cohorten hebben strafzaken met een lagere strafdreiging in hun verleden dan de oudere ZAVP-cohorten.
- De ZAVP's zijn iets minder vaak en gemiddeld iets korter ingesloten.
- De ISD-maatregel wordt aan de meest criminele ZAVP's opgelegd.

Alles overziend lijkt er sprake te zijn van een afname van de rol van de zeer actieve veelplegers in de geregistreerde criminaliteit.

Het is echter op basis van deze geaggregeerde cijfers lastig vast te stellen of de trend veroorzaakt wordt door een insluitingseffect van de ISD-maatregel of door andere maatregelen van het veelplegersbeleid. Mogelijk zorgt de focus van het justitiële beleid op geweld, vernielingen en openbare ordedelicten ervoor dat er een ander type ZAVP onder de aandacht komt. Uitsluitel over de verschillende effecten kan

dit onderzoek niet geven, daarvoor moet er op individueel niveau longitudinaal onderzoek gedaan worden waarin dieper ingegaan kan worden op de aard van de veelplegers en het effect van de ISD. Het WODC laat een evaluatieonderzoek uitvoeren van de ISD.

Hierin wordt ook het incapacitatie-effect van de maatregel onderzocht, evenals de verbetering van de criminogene factoren en de leefsituatie, en er wordt een raming van de kosten en de baten van de maatregel gemaakt.

Literatuur

- Blom, M., Oudhof, J., Bijl, R.V., & Bakker, B.F.M. (red.) 2005. *Verdacht van criminaliteit: Allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2005-2.
- College van Procureurs-generaal (2004). Richtlijn voor strafvordering bij meerderjarige zeer actieve veelplegers (w.o. vordering maatregel ISD). *Staatscourant*, (185), 12.
- DSP (2008). *Doelstelling: 10%-punt recidivereductie*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Ferwerda, H. Kleemans, E., Korf, D., & Van der Laan, P. (2003). Veelplegers. *Tijdschrift voor criminologie*, 45, 110-118.
- Kalidien, S.N., & Eggen, A.Th.J. (2009). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2008: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 279.
- KLPD - Dienst IPOL (2009). *Landelijk verdachtenbeeld 2008*. Zoetermeer: KLPD.
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, & Ministerie van Justitie (2003). *Landelijk kader politie 2003-2006*. Den Haag: Ministerie BZK/Ministerie van Justitie.
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, & Ministerie van Justitie (2006). *Landelijk kader politie 2007*. Den Haag: Ministerie BZK/Ministerie van Justitie.
- Ouwehand, A.W., Kuijpers, W.G.T., Wisselink, D.J. & Van Delden, E.B. (2010). Tabellenboek 2008: Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem. Houten: SIVZ.
- TK (2007-2008). Vergaderjaar 2007-2008, 24 587, nr. 299.
- Tollenaar, N., Meijer, R.F., Huijbrechts, G.L.A.M., Blom, M., & Harbachi, S. el. (2007). *Monitor veelplegers 2003-2006: Jeugdige en zeer actieve veelplegers in kaart gebracht*. Den Haag: Boom juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 256.
- Tollenaar, N., Meijer, R.F., Huijbrechts, G.L.A.M., & Blom, M. (2009). *Monitor veelplegers 2003-2006: Cijfermatige ontwikkelingen*. Den Haag: WODC. Fact sheet 2009-1.
- Vbbv (2007). *Veiligheid begint bij Voorkomen: Voortbouwen aan een veiliger samenleving*. Den Haag: Ministerie van Justitie/Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Veelplegersmonitor (2008). *Veelplegersmonitor*. Ongepubliceerd.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2008). *De WODC-Recidivemonitor*. Den Haag: WODC.
- Wittebrood, K., & Nieuwbeerta, P. (2006). Een kwart eeuw stijging in geregistreeerde criminaliteit: Vooral meer registratie en nauwelijks meer criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48, 3, 227-242.

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.